

vojaškimi silami – Turčijo, Poljsko in Rusijo – vedno so morali biti pripravljeni, da bi zavarovali svoja življenja in dobrine pred napadalci. Prav zato lahko rečemo, da brez razvitega čuta za odgovornost Ukrajina v tako neugodnem zgodovinskem kontekstu ne bi mogla preživeti.

Kombinacija štirih omenjenih potez (razširjanje, despotizem, iracionalizem in neodgovornost) je v osnovi posebnost ruskega duševnega življenja, ki jo lahko imenujemo infantilizem. Otrok se ne more zares koncentrirati na stvar, ki ga zanima, je gospodovalen do svojega okolja (še zlasti, če je razvajen), verjame v iracionalne sile in ni odgovoren za svoja dejanja. Vse to je bilo že večkrat potrjeno v ruski zgodovini, eden najbolj prepričljivih dokazov tega infantilizma pa je pričakovanje svetovne revolucije, ki so jo pričakovali avtorji boljševističnega puča v Rusiji oktobra 1917. Na tem je bila osnovana brez vsake teoretične in praktične osnove strategija ruske revolucije, katere zaključno dejanje poteka sedaj pred nami.

Če se sedaj povrnemo k ukrajinski mentaliteti, moramo reči, da te štiri komponente (intensifikacija, demokratizem, racionalizem, odgovornost) skupaj dajejo podobo odrasle duše. Ne gre za hvalnico ukrajinski mentaliteti in tudi ne za to, da upoštevanje ruske duše kot otroške ne pomeni zanikanja njenih pozitivnih kvalitiet. Otroška duša vedno ohranja določen šarm; to lahko razloži, zakaj Zahod občuduje rusko duševno življenje. Treba pa je priznati, da je otrok tisti, ki se razvija v odraslega in ne obratno.

Rad bi končal to intervencijo z Balzacovimi besedami, ki jih je napisal v Pismu iz Kijeva: »Ukrajina se mi je zdela edina dežela na svetu, kjer sem lahko videl popolnoma nove stvari in bitja.« Ta ugotovitev velikega francoskega pisatelja velja še danes, ko pričanja svet odkrivati Ukrajino.

Prevedla Z. S.

Ljudje razočarano opazujejo

Barbara
Wojciechowska

Pred dvema letoma je Poljska doživljala evforijo, ki so jo povzročile radikalne spremembe v političnem sistemu. Po porazu komunizma so ljudje upali, da bodo doseženi nacionalna svoboda, demokracija in gospodarski preporod. Povsod je prevladovalo prepričanje, da bo prehod v tržno gospodarstvo sicer težak, da bo družbo veliko stal, da pa bo tržno gospodarstvo (po teh predvidevanjih) v prihodnjem srednjeročnem obdobju vendarle dosegljivo. Glede na predvidevanja naj bi prehodno obdobje trajalo na Poljskem približno deset let.

Ljudje so poznali težave, ki so povezane s takimi spremembami. Napovedovali so, da bo zamenjava gospodarstva, ki je bilo plod katastrofalnega planiranja in komunističnega načina vodenja, povzročila hudo krizo v industrijski in kmetijski proizvodnji. Napovedovali so, da bo uvajanje tržnega gospodarstva komplicirano, niso pa predvidevali težav, s kakršnimi se srečujemo danes in zaradi katerih je za rešitev gospodarskega vprašanja potrebno predvideti zelo dolgo obdobje.

Poljska se prenove gospodarstva ni lotila s postopnim procesom, kot je to storila Madžarska, ampak se ga je lotila v obliki šok terapije. Ta pa je

povzročila veliko patoloških pojavov, zaradi katerih ljudje niso hoteli sodelovati pri teh spremembah in je do njih prišlo brez konsenza. Državljeni na to stanje protestirajo z upiranjem, s stavkanjem in s popolno nezainteresiranostjo za politiko, čeprav velika večina vendarle pričakuje tržno gospodarstvo in dvema postkomunističnima vladama priznava nekatere uspehe. Pri tem imajo v mislih zlasti ukinitve črnega trga, možnost, da se vsak državljan svobodno giblje po vsem svetu, in konvertibilnost zlota z zahodnimi valutami.

Ta izboljšanja pa so po drugi strani pripeljala do velike draginje in do nezaposlenosti.

Za razumevanje težke situacije, v kateri je poljsko prebivalstvo, je potrebno prisluhniti preprostim ljudem, potrebno je spremljati vsakodnevni in periodični tisk ter pozorno opazovati, kako stranke kritizirajo politiko vlade. Samo tako je mogoče globlje razumeti vzroke, ki so pripeljali do tega, da na Poljskem ni političnega konsenza za reforme vlade in da vlada za politiko nezainteresiranost.

Glavni vzrok za nestrinjanje ljudi je v izrazito liberalni politiki, ki spodbuja tako imenovano »divjo privatizacijo«.

Kot je znano, je privatizacija borbeni adut vlade. To samo po sebi še ne ustvarja neprijetne situacije. Vračanje podjetij in nepremičnin starim in legitimnim lastnikom namreč za zdaj ne povzroča velikih težav. Problem pa se pojavlja v primerih, ko bi ponovno prisvajanje nepremičnin povzročilo socialne konflikte zaradi množičnega odpovedovanja stanovanj.

Po drugi strani pa odkup državnih podjetij od tistih državljanov, ki bi bili pripravljene z njimi upravljati, povzroča pri ljudeh hud odpor. Pogosto so namreč kupci ljudje iz stare nomenklature, zaradi tega so nove družbe dobile zaničevalen vzdevek *družbe iz nomenklature*. Stvar se še nadalje zapleta, privatizacija pa dobiva še slabši prizvok, ker so birokrati iz bivšega režima, ki imajo še vedno položaje v upravi in v državnih podjetjih, v preteklosti obogateli in si lahko zato sedaj privoščijo odkup podjetij. Vprašanje postaja še težje zato, ker so prav ti ljudje tudi člani komisij, ki določajo ceno državnih podjetij, kadar jih prodajajo. Podjetja najprej zelo nizko ocenijo, potem pa jih po smešnih cenah prodajajo sami sebi. V posel se vključi kak sindikalist, ki je potreben za kritje razprodaje, in nekaj vodilnih oseb iz novega režima.

Ljudje pa razočarano in nejevoljno opazujejo to situacijo in brez razlike obsojajo nekdanje in nove bogataše.

Drugo vprašanje, zaradi katerega postaja situacija brezupna, pa je vedno večja nezaposlenost zaradi propadanja državnih industrijskih objektov, zlasti premogovnikov in drugih rudnikov ter energetskih objektov in železarn. Veliko drugih industrij, na primer tekstilna, konfekcijska in živilska, se kar dobro znajde, ker so nekako dobro delovale že v starem režimu.

Vodilni v nezainteresiranih industrijskih podjetjih, ki so do vratu zadolžena, so nesposobni, da bi vodili, in ne znajo najti prave terapije za ozdravitev bolezni. Stara uprava je neučinkovita, nova je sicer sposobna, vendar nima potrebnih izkušenj. Med vzroki industrijskega kraha je tudi brezbriznost in nezainteresiranost delovne sile, ki ju podpirajo sindikati. Direktorja v ostavki tovarne traktorjev URSUS na primer so vsakokrat javno izžvižgali, kadar je načel vprašanje glede učinkovitega dela delavcev.

Poljsko gospodarstvo tare tudi pomanjkanje tržišč. Prvi vzrok za to je v drastični prekinitvi trgovanja s SZ, kamor je Poljska izvažala 35% svoje

proizvodnje. Drastičen propad sovjetskega gospodarstva in obojestranska odločitev, da medsebojne trgovinske menjave ne bodo več plačevali v rubljih, ampak v zahodnih valutah, sta imela iz čisto banalnega razloga za obe državi uničujoč učinek: nobena od držav namreč ni imela zadostno količino tuje valute. Drugi razlog za zmanjšanje notranjega trga pa je bila konkurenca zahodnih proizvodov, boljših in lepših, poleg tega pa so bili veliko cenejši.

Tudi sami poljski investitorji imajo raje dobavitelje z Zahoda. Poljski menažer, ki je lastnik veleblagovnic *BAS* v Varšavi, na primer, trdi, da poljski dobavitelji zahtevajo predplačila, potem pa ne upoštevajo dobavnih rokov, pogosto zato, ker nimajo surovin.

Na srečo prihajajo na Poljsko investitorji z Zahoda, čeprav jih za zdaj še ni veliko. Italija je kljub svojemu neizpodbitnemu interesu za države vzhodne Evrope glede na investiranje na Poljskem šele na šestem mestu. Prav junija letos pa sta se Boleslaw Michalek in Krzysztof Zannussi udeležila seminarja v Milanu na temo »Vloga Italije in Poljske v izgradnji nove Evrope. Italijanski podjetniki so na seminarju poudarili, kaj pomeni sodelovanje s poljsko industrijo. Italijanski industrijci v vzhodni Evropi zlahka vidijo potencialno tržišče in ceneno delovno silo, zaradi tega imajo interes za ustanavljanje joint-ventures in za investiranje v majhna in srednje velika industrijska podjetja, ki so v Italiji že ustvarila bogastvo.

Poljska vlada si torej trenutno zastavlja vprašanje sanacije gospodarstva, vendar želi to doseči s konsenzom prebivalstva. Tisk in nekatere stranke so ta vprašanja že obravnavali. Čeprav sprejemajo osnove tržnega gospodarstva, so politiko vlade kritizirali ter predlagali določene popravke. V bistvu gre za to, da bi dobila prioriteto navedena vprašanja.

Potreben je zakon o državni in zasebni lastnini. Trenutno opravljajo trgovinske transakcije na osnovi subjektivnih ocen pogodbenih strank, ne da bi za to dajala jamstvo država. Politično oblast je potrebno decentralizirati, jo regionalizirati, določiti pravičnejša merila privatizacije, sprejeti boljše davčno politiko, saj obstoječa še vedno privilegira določene kategorije ljudi, druge, pogosto šibke kategorije, pa pretirano bremenijo. Z ustreznimi davčno zakonodajo je nujno zaščititi tudi notranje tržišče pred vdorom uvoženih proizvodov.

Čimprej je potrebno vrniti učinkovitost tistim državnim industrijam, ki bi lahko postale rentabilne, ter pospeševati investiranje v industrije, ki so v javnem interesu, na primer energetiko in farmacevtsko industrijo.

Vladni program pri sanaciji tovarne traktorjev *URSUS* je večdimenzionalen in kredibilen. V njem je predvideno podaljšanje rokov za odplačilo posojil, zmanjšanje kapitala podjetja, zmanjšanje števila zaposlenih in sprememba strukture lastništva. Rešitev nekaterih državnih industrij bi lahko izboljšala stanje na področju zaposlovanja in mnogi so mnenja, da bi se morala država bolj vključevati v zadeve, ki so v javnem interesu. Zato zahtevajo, da bi imela vlogo posrednika, kadar se spoprimejo interesi med posameznimi družbenimi skupinami.

Vlada je postavljena še pred druga vprašanja bolj drugotnega pomena, na primer pred vprašanja odnosov med državo in Cerkvijo. Velik del prebivalstva nasprotuje vmešavanju Cerkve v politična vprašanja, kakršno je na primer vprašanje abortusa, in si želijo, da bi te zadeve reševali v medčloveških odnosih, na primer, kadar gre za vzgojo otrok, za vprašanje življenja v zunajzakonski skupnosti in za ekološka vprašanja. Družba, ki je

pravkar zapustila totalitaren režim, si zastavlja vprašanje glede neodvisnosti sodstva, saj obstaja nevarnost, da je v prihodnjem zakonskem predlogu ne bodo spoštovali. Policija je sfrustrirana in demobilizirana, zato potrebuje reorganizacijo. Večjo pozornost velja posvetiti tudi šolstvu, saj ga vlada zanemarja, zato lahko postane v prihodnosti potencialno mesto spopadov. Ljudje se pritožujejo tudi zaradi zanemarjanja šolskega zdravstva. Mnogi menijo, da vlada zaradi enostranskega in obsedenega prizadevanja po tržnem gospodarstvu podcenjuje pomen dosežkov socialne politike. Tako drastično upada število otroških jasli v podjetjih, otroških vrtcev in državnih kulturnih centrov. To velja tudi za zdravstveno varstvo državljanov, saj je zaradi pomanjkanja sredstev vedno bolj okrnjeno.

Najbolj pa je čutiti vprašanje pomanjkanja informacij o inštitucionalnih in gospodarskih spremembah, ki so v toku, saj je to vprašanje temeljnega pomena za odnose med državljani in državo. V očeh kritike je zlasti državna televizija, saj je ohranila monopol. Zakon o privatizaciji televizijskih mrež potrpežljivo čaka, da ga sprejmejo v parlamentu, a temu pa se očitno nič ne mudi, saj ima s tem monopol nad televizijo pred političnimi volitvami.

Najhujša pa je na Poljskem inštitucionalna in politična kriza. Politične stranke se drobijo, med drugim tudi zaradi tega, ker razpada politična moč Solidarnosti. Na volitvah se je predstavilo prek šestdeset strank. V njihovih političnih programih vlada velika zmeda, koalicije se zelo hitro spreminjajo, državljani pa niso bili dovolj obveščeni o tem, na katerih načelih in s kakšnimi cilji vlada pripravlja zakone, zato državljani niti ne razumejo, katere stranke se med seboj sporazumevajo in za kakšno politiko se bodo zavemale. Bolj jasno je, kdo je proti komu in veliko ljudi se je postavilo proti namestniku ministra Balcerowiczu, ki je grešni kozel za nastalo situacijo.

Lahko torej zaključimo: bitka za dejansko demokracijo je težja, kot smo pričakovali. Skratka, ena stvar je voditi opozicijo proti totalitarnemu režimu, drugo pa je ustvariti konsenz v svobodi. Naučili smo se braniti pred komunizmom, pravi Michnik, ne znamo pa živeti v pluralistični družbi. Vendar pa je nevarno misliti kot Passent, da je namreč potrebno tržno gospodarstvo izsiliti in pri tem pritiskati tudi na mehanizme konsenza, z opravičilom, da bomo prej ali slej končno le dosegli demokracijo.

Volivec je utrujen, govori o tem, da je politika umazana, hkrati pa ga skrbi, da bi slabo vplival na njihove rezultate, če se ne bi udeležil volitev. S tem bi pomagali predvsem neutrudnemu Tyminskemu iz stranke X in komunistom iz nekdanje KP.

Čutiti je pomanjkanje močne avtoritete, ki bi lahko preprečila politično anarhijo v državi. V lanskoletnem drugem krogu volitev za predsednika države je morala na primer prevzeti pobudo skupina intelektualcev s krakovske univerze in pozvati prebivalstvo, naj glasove Mazowieckega prenese na kandidata Waleso, da bi tako preprečili zmago populista Tyminskega.

Sedaj nam preostane samo še upanje, da se bodo stranke v predvolilni kampaniji obnašale odgovorno in da bodo končno vendarle vzpostavile stik z volivci ter pripravile smernice in politične programe za svoje prebivalstvo, ki ni vajeno sodelovati pri odločanju v lastni državi.

Glede bolj specifičnega vprašanja integriranja Poljske v Evropo smo prepričani, da bo to dolgotrajen proces. Pri tem je potrebno vztrajati pri integraciji gospodarskega sistema, na mednarodnih sporazumih politične

narave, na kulturni integraciji, ki zbližuje ljudi in njihove svetove in ustvarja trajne vezi med narodi.

Glede mednarodne strategije integriranja vzhodne Evrope smo bili doslej priča načelnim izjavam Mitteranda o Evropi, ki naj sega od Atlantika do Urala, in italijanskemu projektu Pentagonale, katerega je predlagal italijanski minister De Michelis. V tem primeru gre za perspektivo sodelovanja med državami, ki bi si na tej osnovi organizirale medsebojno trgovinsko menjavo, saj je bila doslej omejena zaradi centralistično urejenega trga, katerega so organizirale druge evropske tržne organizacije.

Zlasti bi bilo potrebno, da bi se te države lotevale drznejših individualnih in regionalnih pobud. Pri tem pa jih čaka še težka pot. Vzhodne države se bojijo, da bo ustanovitev Pentagonale zavlekla njihovo vključitev v Evropsko skupnost. Tudi odnosi med državami trikotnika Poljska – Češkoslovaška federacija – Madžarska bi morali biti tesnejši. Skupaj so se iztrgale iz krempljev sovjetskega imperija, vendar niso taki. Vsaka od teh držav ima svoje težave. Poljsko še vedno težijo nerešena vprašanja z Nemčijo, Češkoslovaško federacijo obremenjujejo nacionalistični problemi, Madžarska pa raje vztraja pri takojšnjem vstopu v Evropsko skupnost, da bi se tako neposredno povezala z zahodno Evropo. Do vključitve Poljske in drugih vzhodnoevropskih držav v Evropo bo zagotovo prišlo od spodaj in ne prek političnih sporazumov in dogovorov na vrhu. Pri tem bodo imele veliko vlogo investicije iz tujine, sodelovanje na področju kulture in znanosti, izmenjave študentov in profesorjev ter medsebojno spoznavanje držav, začenši s turizmom in izseljevanjem.

Poljska je država z visoko in globoko civilizacijo. Oblikovala si je ustrezne inštitucije, toda za zdaj še niso pričeli delovati tisti procesi, ki bi jim dali vsebino, saj ljudje niso vajeni, da bi se vključevali v družbene procese, in ljudske množice do tega tako rekoč ne kažejo pravega zanimanja, pač pa partikularističen odnos in nezaupanje. Zaradi pomanjkanja podjetniškega sloja (pa prav tako kroži stara nomenklatura), zaradi pomanjkanja kapitala in tujih investicij še niso pričeli delovati proizvodni mehanizmi, ki ustvarjajo trg. Ta proces pa bo mnogo hitrejši, če bodo poleg politične stabilnosti, ki jo je še potrebno definirati, pri tem pomagale tudi industrijsko razvite države, kakršna je Italija.

Prevedla T. K. K.

Med tuneli in grobnico

Ranjena identiteta Val D'Aosta

Pierre
Lexert

Ko so me ob tem kongresu nenadoma poklicali po telefonu in me vprašali, kakšen bi lahko bil naslov mojega sporočila, sem predlagal prvo stvar, ki mi je prišla na misel, čeprav z njo nisem povsem zadovoljen. Zdel se mi je in se mi še vedno zdi malo predolg in veliko bolj pesimističen, kot bi to želel. Vendar pa glede na vse skupaj dobro ponazarja zaskrbljujoč položaj, na katerega paradokse in nevarnosti nameravam tukaj opozoriti.

Sicer pa tema tega kongresa in provenienca različnih govornikov predstavljata tribuno za izbiro ekspezeja, v katerem sta zamotano povezana